

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Христо Маринов Стаменов,
Софийски университет „Св. Климент Охридски”

за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'
в област на висше образование 2. Хуманитарни науки
професионално направление 2.1. Филология
докторска програма: Германски езици (Съвременен английски език - Фонетика на английския език)

Автор: Бистра Димитрова Поповска

Тема: „Ударението в сложни съществителни и фразовото ударение в английски и български език“.

Научен ръководител: доц. д-р Снежина Димитрова, СУ „Св. Климент Охридски” .

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № Р33-4898/08.10.2020 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски” (ПУ) съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Ударението в сложни съществителни и фразовото ударение в английски и български език“ за придобиване на образователната и научна степен 'доктор' в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма Германски езици (Съвременен английски език - Фонетика на английския език). Автор на дисертационния труд е Бистра Димитрова Поповска – докторантка на самостоятелна подготовка към катедра Английска филология с научен ръководител доц. д-р Снежина Димитрова, СУ „Св. Климент Охридски”.

Представеният от Б. Поповска комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- нотариално заверено копие от диплома за висше образование (ОКС 'магистър')
- заповеди за записване в докторантура, прекъсване на обучението (поради майчинство) и за продължаване на обучението;
- заповед за провеждане на изпит от индивидуалния план и съответен протокол за успешно издържан изпит по специалността;
- протоколи от катедрени съвети, свързани с докладване на готовност за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет;

Докторантката е приложила 4 броя публикации по темата на дисертацията, и монографичен дисертационен труд.

Бистра Поповска е завършила специалността английска филология във ВТУ „Св.Св. Кирил и Методий“. Тя има богат преподавателски опит в различни образователни институции. От 2006

г. е асистент в Катедрата по английска филология към ПУ „Паисий Хилендарски”, където преподава фонетика на английския език и практически английски на бакалаври и магистри. Имал съм удоволствието да работя с нея отблизо в ПУ и да се уверя в нейното отговорно отношение към академичните ѝ задължения и в желанието ѝ да се развива и усъвършенства в научните си занимания.

2. Актуалност на тематиката

Изследването на ударението в сложни думи и в аналогични фрази в съпоставителен план запълва едно от белите полета в контрастивното описание на английския и българския език. Това придобива особено значение с нарасналата роля на английския език като език за международно общуване, включително и устно. Рецензираният труд се вписва в напоследък развиващите се съпоставителни изследвания на прозодичните явления в тези два езика от автори като Сн. Димитрова, Б. Андреева, Вл. Филипов, Г. Димитров и др. В теоретичен план избраната тема може да допринесе към изясняването на природата на ударението, разграничаването между сложни думи и фрази и да предостави материал за по-широки типологични изследвания. Практически трудности за българина, ползващ или изучаващ английски в този аспект на произношението, отнасящ се до сложни думи и фрази, наистина има. Това определя ползата от разработването на избраната от докторантката тема с оглед на преподаването на английски език на напреднало ниво у нас. Резултатите от разработването на избрания от докторантката проблем могат да намерят практическо приложение и в модерни области като информационните технологии и изкуствения интелект при анализа и синтеза на реч.

3. Познаване на проблема

Докторантката е много добре запозната със състоянието на проблема, който се заема да изследва. Тя е обхванала литературата по въпросите, които я интересуват, в много случаи от най-ранните изследвания до съвременните постижения в съответната област. Това се отнася в по-висока степен за англоезичната литература, но и основните български приноси също са отразени. Това личи от нейния литературен обзор, от самото разработване на темата и от библиографията на труда, която включва 142 източника.

4. Методика на изследването

Работата е съпоставителна, което обуславя контрастивния анализ на разглежданите явления в английския и в българския език. Доколкото в направените експерименти се изследва (и се разчита на) езиковата компетентност на естествени носители на двата езика, както и междинния език на българи изучаващи английски на напреднало ниво, подходът донякъде се вписва в разширения модел за съпоставителни изследвания, разработен от А. Данчев. Що се отнася до конкретния фонетичен и фонологичен анализ на материала, той се основава на модерни подходи като метричната фонология и теорията на оптималността и съвременните методи за акустичен анализ. Избраната методика на изследване е напълно подходяща за постигане на поставените цели и получаване на адекватен отговор на задачите, поставени в дисертационния труд.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Рецензираният дисертационен труд е разработен в рамките на 233 страници. От тях 160 страници са основният текст, а останалото включва 20 приложения и два речникови корпуса от 2000 английски и 1400 български сложни думи. Основният текст включва увод, седем глави, заключение и библиография. В него се съдържат и 41 фигури и 7 таблици. В увода са формулирани ясно обектът на изследване, методологията, която ще бъде използвана, хипотезите, които ще бъдат подложени на проверка, както и целите на изследването.

Обект на изследването е ударението на сложни съществителни със структура Adj+N и на именни фрази с аналогична структура. Това би могло да бъде отразено в подзаглавие на дисертацията. Един основен теоретичен проблем в случая е трудността при разграничаване на сложна дума от фраза, но макар че според някои автори този въпрос едва ли има решение, материалът е интересен и важен за изследване.

Първите пет глави представляват обсъждане на основните понятия, с които се работи в изследването. Тук влизат ударение, прозодична йерархия, сричка, ритъм, разгледани от фонетична и фонологична гледна точка, поотделно за английския и за българския език. Налага се навлизане и в други области на езикознанието, в словообразуването и по-точно в композицията с оглед на акцентните модели на сложните думи, противопоставени на аналогични на тях фрази. Представени са гледните точки на различните школи и на отделни изследователи, включително и най-новите съвременни постижения. Авторката е много добре запозната с литературата по въпросите, отнасящи се до темата на дисертацията. Това е основата, върху която тя стъпва за да осъществи същинското изследване, което се съдържа в останалите две глави на дисертацията. Към обзора на литературата обаче трябва да се отправят и сериозни критични забележки. Вероятно в стремежи си към пълнота, авторката е включила немалко автори и изследвания, които само са споменати като имена и заглавия. В случаите, при които работите се разглеждат по-подробно и по същество, това се прави някак си поотделно, всяка от тях се коментира сама за себе си, без достатъчно съотнасяне към някаква по-обща картина на сходни тенденции и подходи. В резултат на това се натрупват много повторения на едни същи неща. Повторения има и заради нуждата от припомняне на някои основни положения. Това обаче не се прави с отчитане на целостта на текста, например чрез препратки към други части на дисертацията или дори с извинение за повторението. Параграфът, описващ Правилото на сложните думи и Правилото за ядреното ударение по Чомски и Хале, или описанието на фразовото ударение на Й. Пенчев могат да се прочетат на прекалено много места в дисертацията. Целият текст не е напълно изчистен от технически и други пропуски: типографски грешки и стилистични несполуки, размествания в някои схеми. Погрешно са транскрибирани някои достатъчно известни имена (I. Lehiste, E. Fudge, B. Hayes - последните две могат да се видят и в речника на А. Данчев). Текстът не задоволява откъм прецизност на изказа. Така например, казва се, че Д. Кристъл дава определение и за *акцент* и за *ударение*. Истината е, че той дава дефиниции за *accent* и *stress*. Друг е въпросът, че авторката решава, може би правилно, че те съответстват на българските *акцент* и *ударение*.

Най-интересната и оригинална част на дисертацията се съдържа в последните две глави. Шеста глава представя „Експеримент върху продукцията и перцепцията на ударението в сложни съществителни и фрази в българския и английския език”. Тази формулировка е малко подвеждаща, тъй като предмет на изследване е само продукцията, за българския език, на естествени носители на езика, а за английски, на българи говорещи английски като чужд език. Перцепцията участва само като оценка, направена от малък брой експерти, за резултата от продукцията на останалите участници. Експериментът е много добре замислен и изпълнен. Подробно са описани методиката на експеримента и участниците в него. Добре са подбрани двойките сложни съществителни и аналогични фрази и контекстуализиращите ги изречения. Последното е особено важно, за да се избегне двусмисленост (двойствено разчитане), но също така и да се дефинира в някои случаи съществителното, което би могло да е непознато за подложените на експеримента. Струва ми се, че в някои редки случаи може да се види възможност за игра на думи, която разчита тъкмо на осъзнаване на двусмислието между двата прочита. Интересно би било да се види, вероятно в допълнително замислен и проведен експеримент, дали това оказва някакво влияние върху продукцията. Основните резултати потвърждават работната хипотеза на авторката. Интересни са коментарите върху отделни лексеми (сложни думи) и върху синтактичния и прагматичния контекст по отношение на фразовото ударение. Там се откриват възможности за допълнително изследване в много посоки. Ако искаме да се фокусираме върху изследване на евентуалната интерференция в междинните езици, проектът на авторката може да се разшири със съпоставки с продукцията на носители на английския български междинен език и на естествени носители на английски. Последната глава представя резултатите от акустичен анализ на материал илюстриращ

проблемите, повдигнати в дисертацията. Похвално е включването на този тип експериментално изследване, което изисква специални познания и боравене със съвременна техника и софтуер. Тук интересни са доуточняванията за относителния дял на различните начини за изтъкване на ударената сричка за двата езика и особено изчистването на качеството на гласната (тембъра), обикновено съпроводено и с по-голяма дължина. В този раздел може би се прекалява с представянето на основни познания по акустична фонетика, каквото е по-уместно за учебник, отколкото за дисертационен труд. В раздела „Заключение и изводи” са представени в най-общ вид част от постигнатите резултати. За по-пълното им изброяване читателят трябва да прочете и непосредствено следващото описание на приносите на дисертацията и да се върне към съответните раздели в основния текст.

Многобройните приложения са удобни за справка за направеното и за постигнатите резултати. Двата корпуса от сложни думи изглеждат самоцелни, а английският корпус е много проблематичен с включването на разнородни типове думи, които остават некомментиранни (неокласически композити, такива със съкратен начален елемент, с начален елемент клонящ към афиксоид, а има и такива, които са включени в резултата на погрешен анализ).

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Докторантката представя четири публикации по темата на дисертацията. Това са статии публикувани в авторитетни научни издания в България, две от тях са на Пловдивския университет, където Б. Поповска работи, и едно на ИБЕ, БАН. Една от тези публикации е кратка програмна статия, очертаваща проект за изследване на ударението в сложни думи и аналогични фрази в английския и българския език, който е изпълнен от Б. Поповска в рецензираната тук дисертация. Тази статия е написана на отличен английски език в съавторство с Р. Декова. Останалите три самостоятелни публикации са на български език и представят част от работата, извършена в дисертационния труд: обзор на англоезичната литература върху ударението в сложни думи и фрази и описание на два експеримента върху продукцията и перцепцията на ударението в сложни думи и фрази в английския език от българи, изучаващи английски на напреднало ниво, и аналогичен експеримент за българския език, осъществен с естествени носители на езика. Две от тези публикации са били представени и в научни форуми в страната. Може да се препоръча на авторката да направи достъпни резултатите от работата си в още публикации на английски език в по-широк кръг издания, за да влязат те в международния научен обмен и евентуално да бъдат използвани в типологични и др. изследвания.

7. Автореферат

Подробният автореферат на дисертацията представя ясно структурата и съдържанието на труда. Постигнатите резултати и приносите на докторантката са вярно отразени в него.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Както вече посочих по-горе в раздел 2. *Актуалност на тематиката* резултатите от изследването могат да се използват в чуждоезиковото обучение на напреднало ниво в информационните технологии. Те повдигат нови въпроси, особено по отношение на фразовото ударение, и подсказват нови подтеми за изследване като продуктивната компетенция на носителите на българския английски междинен език в напреднал етап от изучаване и използване на английския като втори/чужд език.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въпреки направените критични забележки смятам, че дисертационният труд съдържа научни резултати, които представляват оригинален принос в съпоставителното описание на фонологичните системи на английския и българския език и могат да намерят практическо

приложение в чуждоезиковото обучение на ниво напреднали, както и в някои съвременни информационни технологии. Постигнатото от докторантката отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати съответстват на специфичните изисквания на Филологическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Б. Поповска притежава добри теоретични знания и професионални умения за извършване на експериментална работа по научната специалност съвременен английски език (фонетика и фонология), като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд и автореферат и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’ на **Бистра Димитрова Поповска** в област на висше образование 2. хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, професионално направление, докторска програма Германски езици (Съвременен английски език - Фонетика на английския език).

12.11. 2020 г.

Изготвил становището:

доц. д-р Христо Стаменов